

Sønnen af den moderne småbørnsundervisnings grundlægger fortæller om sin uforglemmelige mor

Maria Montessori

— Pædagogen med det store Hjerte

AF MARIO MONTESSORI

DA JEG VAR barn, vågnede jeg en morgen meget tidligt i vores hus i Rom ved at min seng rystede, og jeg hørte en dyb, rumlende lyd. Jeg havde knap fået åbnet øjnene, da min mor roligt og smilende kom ind og satte sig på sengekanten.

„Mario,“ sagde hun, „kan du se, hvordan lysekronen svajer frem og tilbage?“ Det kunne jeg. „Kan du mærke, hvordan gulvet vibrerer?“ Jeg nik-

kede. Og så slog mor ud med armene, som om hun havde en vidunderlig overraskelse til mig.

„Det her, Mario, er et jordskælv!“

For Maria Montessori var selv et jordskælv et middel til at åbne et barns sind. Det var hendes faste overbevisning, at Vorherre havde udstyret menneskenes børn med trang og evne til at folde sig helt ud. Ved at finde frem til, hvordan man kunne frigøre disse

kræfter, gav hun verden et nyt syn på opdragelse og undervisning som en glad og munter fremadskriden, hvor børnene opdrager sig selv og realiserer sig selv.

Når jeg nu ser tilbage, er det svært at fatte, hvordan det lykkedes hende at nå så meget i ét liv. Først som videnskabsmand – antropolog og Italiens første kvindelige læge – og siden som den inspirerende pædagog, der grundlagde det verdenskendte system til småbørnsundervisning, som bærer hendes navn. Det har været mit livs største glæde at være med til dette arbejde. Engang, da jeg var dreng, kom jeg væk fra hende, og da jeg fandt hende igen, sagde jeg stolt og selvsikker: „Du kan ikke gå noget sted hen, hvor jeg ikke kan følge dig.“ Min lille pralende bemærkning er omtrent blevet til sandhed. I 40 år har jeg som sekretær og medarbejder fulgt hende over den halve jordklode, hvor hendes opgaver end førte hende hen.

I modsætning til mange af århundredskiftets respektindgydende karrierkvinder klædte mor sig med elegance og udstrålede kvindelig charme. Hun elskede god mad, godt selskab og en god samtale. Hendes fængslende brune øjne kunne stråle af fryd, og de kunne også iagttage præcist.

„Hemmeligheden ved et lykkeligt liv,“ sagde hun engang, „er at leve i overensstemmelse med virkeligheden.“ Hun havde evnen til at se objektivt på sine omgivelser uden at lade sit syn farve af ønsketænkning og illusioner. Hun begyndte altid sine kurser for lærere med undervisning i at se. „De har lært at få børnene til at se på Dem,“ sagde hun til eleverne. „Men her er

det Dem, der skal betragte børnene.“

„Jeg har for meget at udrette.“ Som lille pige var min mor den dårligste i klassen. Det var hende umuligt at få lektierne ind i sit lille hoved. Men da Maria var ti år, skete der en pludselig forandring med hende. Samtidig med en voksende interesse for religionen, der ikke er ualmindelig hos pigebørn i den alder, fik hun følelsen af at have et kald. Hendes forældre opdagede det første gang, da hun lå alvorligt syg af influenza. Lægen bad dem være forberedt på det værste, men Maria beroligede sin mor. „Du skal ikke være ked af det, *Mamma mia*, jeg dør ikke. Jeg har alt for meget at udrette.“

Nu blev hun nummer ét i klassen. Hendes forældre syntes, hun skulle være lærerinde, den eneste højere uddannelse, der dengang stod åben for kvinder. Den idé ville hun ikke engang diskutere; hun havde besluttet sig til at blive ingeniør! Da hun var 14, tog hun timer på en teknisk skole for drenge. Året efter gik hun over til at studere biologi, og omsider bestemte hun sig for en lægevidenskabelig eksamen.

„Det er umuligt,“ sagde professor Guido Baccelli, der var dekan for det medicinske fakultet ved Roms universitet. Men det lykkedes hende til slut at få adgang, hun fik et legat og hjælp med til at betale sine studier ved at give privatundervisning. Min morfar, der var stærkt imod hele foretagendet, nægtede i årevis at tale med hende. Som eneste kvindelige student måtte hun tåle mange spydigheder og ondskabsfulde drillerier. Men hun fik sin eksamen.

„Mine kære, åndsvage børn.“ Hun

blev ansat ved universitetets psykiatriske klinik, hvor det var én af hendes opgaver at besøge byens sindssygeanstalter for at finde egnede studieobjekter. På den tid blev handicappede børn betragtet som – og anbragt sammen med – sindslidende. Et sted så *La Dottoressa*, som hun blev kaldt, en flok evnesvage børn stuvet sammen som fanger i et tomt værelse. „Se på dem,“ sagde forstanderinden med væmmelse. „Hver gang de har spist, kaster de sig ned på gulvet som dyr for at finde brødkrummer.“ Min mor studerede børnene. Med høje, uarticulerede skrig strakte de hænderne ud efter brødstumper, som de æltede i forskellige former.

Med pludselig klarhed så mor, at det, de søgte, ikke så meget var mad som erfaringer. Disse små hænder rakte ud efter kontakt med omverdenen! En eller anden indre kraft drev disse børn frem mod en udvikling af lemmer, sind og personlighed. I stedet for at spærre dem inde og lægge bånd på dem, burde man befri dem og opmuntre dem til selvvirksomhed. Men hvordan komme i kontakt med dem?

Dr. Baccelli, der nu var blevet undervisningsminister, bad mor om at holde foredrag om undervisning af evnesvage. Og på grundlag af den opsigt og interesse, det vakte, startede han en statsstøttet forsøgsskole for handicappede børn – med dr. Montessori som leder. „Der kan De se,“ sagde dr. Baccelli spøgende til mor. „De er stadig kun kvinde og børnehavelærerinde!“

„Mine kære små åndssvage,“ kaldte mor sine elever i sin dagbog. Hun tilbragte hele dagen fra otte om morge-

nen til syv om aftenen sammen med de små skabninger, som samfundet havde opgivet som håbløse, mens hun iagttog og eksperimenterede „og pustede til de små glimt af forståelse, jeg så i deres øjne.“ Efter to års intenst arbejde lod hun sine elever gå op til en almindelig skoleeksamen. De „kære åndssvage“ viste, at de trods alt ikke var håbløse tilfælde. Mange af dem klarede sig faktisk ligeså godt ved prøverne som normale børn.

Da det kom ud, vakte det sensation. Men med sit kølige overblik så mor straks, at det virkeligt bemærkelsesværdige ikke så meget var, at de handicappede børn klarede sig så godt, som at de normale børn ikke klarede sig meget bedre.

Da hun gik rundt på kommuneskolerne, så hun, at man gjorde alt for at holde børnenes initiativ og virkelyst nede. Eleverne blev tvunget til at sidde ved pulte, hvor der var så lidt plads til at røre sig, at de måtte vride og vende sig for at komme ind. Når de så var låst fast på deres pladser, regnede man med, at de ikke kunne lade være med at høre efter læreren. Den største ros fik man for at sidde stille; den mindste bevægelse blev alvorligt straffet. „Moralen synes at sidde i buksebagen,“ sagde hun til en forsamling af lærere og embedsmænd.

Børnenes huse. Efter at mor havde startet skolen for handicappede, vendte hun tilbage til universitetet og endte med at blive udnævnt til professor i antropologi. Det varede syv år, før hun fandt det arbejde, der skulle blive hendes livsværk. Et privat boligforetagende havde fået flyttet flere hundrede fattige familier væk fra en snavset og

overbefolket lejekaserne og hen i bedre lejligheder. Men mens forældrene var på arbejde, og de større børn i skole, gik de mindre børn under seks år amok. Man besluttede at starte en børnehave og bad dr. Montessori om at lede den. Hun slog til med det samme. Her var den længe ventede chance for at komme til at prøve sine teorier på raske børn.

Hendes *Casa dei Bambini* (børnenes hus) åbnede i det berygtede San Lorenzo-slumkvarter. „Tres tudende, rædselsslagne børn, så sky, at det var umuligt at få dem til at sige noget; modløse, forsømte, blege, underernærede børn, der var vokset op i mørke huller uden nogensomhelst åndelig stimulans.“ Sådan beskrev mor sine protegeer den første dag, de var sammen.

I løbet af de næste to år hjalp disse „små vandaler“, som en journalist skrev, min mor med at revolutionere småbørnsundervisningen. I stedet for at pålægge dem en masse vilkårlige regler og banke kundskaber ind i hovederne på dem, søgte hun metoder til at udløse deres selvstændighedsfølelse.

Hendes første skridt var at frigøre børnene ved at bibringe dem lidt opdragelse. „Lær dem betydningen af at gøre selv den mindste ting omhyggeligt,“ formanede mor sine lærerinder. „Og giv dem så frihed til at gøre, hvad de vil, så længe de vil.“ Montessori-børnene lærte at pudse næse stiftfærdigt, vaske hænder, binde deres skobånd, pudse sko, lukke deres bæltespænder og skænke mælk eller vand uden at spilde. „Selvtillid og selvdisciplin,“ skrev hun, „er ydre tegn på, at det indre også fungerer, som det skal.“

Freud bemærkede engang, at børn, der var opdraget i Montessorimåden, ikke ville fylde op i psykoanalytikernes konsultationsværelser senere i livet.

Nye redskaber. Mor forstod, at det er gennem sanserne, et barn udvikler sin intelligens. Derfor fik hun lavet undervisningsmaterialer, der kunne give børnene fornemmelsen af et emne gennem direkte erfaring med ting, de kunne tage og føle på. Ved at benytte ensartede træstykker, malet i forskellige farver, lærer barnet at skelne farverne fra hinanden fra de lyseste til de mørkeste. Ved at stille klokker, der ser ens ud, men har forskellige toner, på rad og række, lærer det tonerne og toneskalaerne at kende. Det meste pædagogiske legetøj i vore dage er inspireret af de hjælpemidler, mor fik fremstillet for over et halvt århundrede siden.

„Jeg kan skrive!“ Efter mors mening var det ikke spor for tidligt for et barn i tre års alderen at få fornemmelse for bogstaver skåret ud i sandpapir, en af hendes mange opfindelser. En dag sad en dreng og tegnede med et stykke kridt, og pludselig skrev han *mano* (hånd). „Jeg kan skrive!“ råbte han af sine lungers fulde kraft. Lærerinden og børnene flokkedes om ham fulde af overraskelse og begejstring. Og så begyndte de andre også én efter én at skrive, mens de råbte: „Jeg kan også! Jeg kan også!“ Der var ingen, der havde lært dem det. Alt, hvad mor havde gjort, var at lade børnene arbejde i bestemte omgivelser, der gav dem lejlighed til selv at gøre deres erfaringer, selv at opdage ting og drage deres slutninger gennem egne konkrete iagttagelser.

I *Casa dei Bambini* lærte børnene at skrive fire-fem måneder, før de lærte at læse. En dag, da mor sad i en klasse med børn, som var begyndt at skrive lidt, skrev hun på tavlen: „Hvis du kan læse dette, så kom op og giv mig et kys.“ Der gik flere dage, uden at der skete noget. „De troede, jeg skrev på tavlen for min egen fornøjelses skyld, ligesom de selv gjorde,“ sagde hun. „Så den fjerde dag kom en lille spinkel pige op til mig og sagde: 'Eccomi,' (her er jeg) og gav mig et kys.“ I fire års alderen kunne de fleste af børnene i *Casa dei Bambini* læse og skrive.

Skolen afslørede også noget andet: at det ikke er frygt for straf eller håb om belønning, der er drivfjederen i et barn, men ren og skær glæde ved den gjorde gerning i sig selv. Børnene fik frigjort de evner, de bar i sig – og den største belønning var for dem at nå frem til næste trin i udviklingen.

Krigen rykker ind på os. I årene efter 1912, da mors første bog om opdragelse, „Montessori-metoden“ udkom, blev hendes principper om undervisning af de allermindste taget op af mange skoler i Europa og USA. Senere, da nazisterne og fascisterne kom til magten, blev de gjort til genstand for angreb. I Tyskland og Østrig brændte nazisterne Maria Montessoris billede over et bål af hendes bøger. Mussolini prøvede at udnytte hendes ry, men da hun nægtede at tjene hans propagandistiske formål, vendte han sig imod hende. De skoler og institutter, hun havde grundlagt, blev lukket af regeringen.

„Mario,“ sagde hun, „vi må se i øjnene, at dette var den eneste måde,

hvorpå Gud kunne gøre os det begribeligt, at vi har udrettet nok her, og at man har brug for os andre steder.“ Og i en alder af 64 år forlod mor Italien og oprettede et nyt hovedkvarter i Barcelona.

Da den spanske borgerkrig brød ud, var jeg i London, og mor var alene i vores hus i Barcelona sammen med tre af mine børn. Regeringstroppernes transportbiler kørte gennem gaderne og arresterede folk, der var mistænkt for Franco-sympatier. Forbitrelsen mod katolikkerne var stor, og at være italiener oven i købet gjorde det ikke bedre.

En lastbil gjorde holdt foran vores dør. De bevæbnede *milicianos* i vognen så nøje på vores hus. Min ældste søn fortalte mig senere, hvordan mor vendte sig bort fra vinduet og samlede børnene om sig. „En dag,“ sagde hun så roligt, som dengang hun forklarede jordskælvet for mig, „skal vi alle dø. For nogle sker det før end for andre. Nu vil vi bede til Gud, om han vil lede os, hvor vi end skal hen.“

Så hørte de lyden af en lastbil, der kørte bort. Min søn gik ned og kikkede forsigtigt ud ad hoveddøren. Folkene var væk, men de havde efterladt et skilt. Med store røde bogstaver stod der: „Dette hus er under beskyttelse. Det tilhører en ven af børn.“

I land efter land blev Montessoriskolerne lukket af krigen. Efter at mor var flygtet fra Spanien på en britisk kanonbåd, opslog hun sit hovedkvarter i Amsterdam. Der kom en henvendelse fra Indien, og vi tog derud for at uddanne småbørnspædagoger. Italien gik ind i krigen, mens vi var der, og skønt vi blev internerede som „fjendt-

lige udlændinge“, fortsatte mor med at undervise.

Invitation fra Afrika. Efter krigen, da mor var i 70'erne, vendte hun hjem til Europa. Nu var hendes teorier igen i høj kurs, og Montessori-skoler og -seminarier skød op rundt omkring.*) Hun tilbragte meget tid med at læse og skrive i familiens sommerhus i Hollands tulipanbælte ved Noordwijk aan Zee.

En dag i maj, da tulipansæsonen var på sit højeste, spiste jeg frokost med hende foran et vindue med en vidunderlig udsigt til hav og blomstermarker. Jeg fortalte hende, at jeg havde truffet en regeringsembedsmand fra Ghana, som snart skulle være selvstændigt, og som havde hårdt brug for skoler. Han ville gerne have mor og mig til at hjælpe med at uddanne pædagoger.

„Hvis der er nogen børn, der trænger til hjælp, så er det de arme stakler i de afrikanske lande,“ sagde mor. „Selvfølgelig må vi tage afsted.“

Jeg mindede hende om varmen og om de primitive forhold. Hun var dog 81 år.

„Du vil altså ikke have mig med,“ småskændte hun blidt. „En dag tager jeg måske afsted og lader dig blive hjemme.“

„Du kan aldrig gå noget sted hen, hvor jeg ikke kan følge dig,“ sagde jeg og gentog min barndoms selvsikre forvisning fra mange år tilbage.

Jeg gik ud for at finde et kort over Afrika. Da jeg kom ind i stuen igen, var mor død. Hun ville gladeligt være taget til Ghana eller et hvilken som helst andet sted, hvor der var børn, der havde brug for hende.

*) Nordisk Montessori Kursus for Børnehavslærere, Hellerupgårdsvej 13, Hellerup, er det skandinaviske center for undervisningen.

Eventuelle spørgsmål om Montessori-Metoden eller om Maria Montessori kan sendes til:

Association Montessori Internationale
161, Koninginneweg
Amsterdam-Z, Holland